

Warszawa, dnia 22. 08. 2016 r.

PK VIII TK 17.2016

SK 29/15

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	23. 08. 2016
L.dz.	L. zał. ....

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną S R. o stwierdzenie, że art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) w związku z art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2015 r., poz. 704 ze zm.), w zakresie, w jakim „pozbawia ubezpieczonego pobierającego świadczenie rentowe z tytułu częściowej, okresowej niezdolności do pracy możliwości płacenia rolniczego ubezpieczenia społecznego, a tym samym pozbawia możliwości zaliczenia okresu pracy wykonywanej w gospodarstwie rolnym na poczet ogólnego stażu pracy, co w rezultacie jest krzywdzące dla Skarżącego, gdyż w latach 1980-1998 faktycznie wykonywał on pracę w gospodarstwie rolnym i okresy tej pracy powinny zostać uwzględnione do ustalenia jego prawa do emerytury w obniżonym wieku” oraz (...) „w zakresie, w jakim pozwalają na przyjęcie, że sam fakt pobierania renty z tytułu częściowej, okresowej niezdolności do pracy wyklucza takie osoby z możliwości, chociażby dobrowolnego, opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników i pozbawia je możliwości uzyskania emerytury z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego lub doliczenia tego okresu do wieku

emerytalnego”, jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust.1 i 2 w związku z art. 2 i art. 30 Konstytucji RP

– na podstawie art. 53 ust. 1 oraz art. 47 ust. 2 w związku z art. 34 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 1157)

przedstawiam następujące stanowisko:

na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 1157) postępowanie podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

Uzasadnienie

W powołanej skardze konstytucyjnej S R. zakwestionował konstytucyjność art. 184 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 i 2 oraz z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zwanej dalej ustawą emerytalną, w związku z art. z art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zwanej dalej u.u.s.r.

Skarga konstytucyjna sformułowana została na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

S R. od dnia lipca 1990 r. nabył prawo do renty inwalidzkiej trzeciej grupy inwalidów i do dnia grudnia 2013 r. pobierał rentę z tytułu częściowej, okresowej niezdolności do pracy.

Decyzją z dnia maja 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił S R. prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, z uwagi na to, że Skarżący nie legitymuje się na dzień 1 stycznia

1999 r. dwudziestopięcioletnim okresem składkowym i nieskładkowym. Staż ubezpieczeniowy S   R. na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosi bowiem

, w tym okres uzupełniający –   Skarżący spełnia natomiast warunek posiadania wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach, gdyż okres ten wynosi   lat   miesięcy i   dni,.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P   , wyrokiem z dnia   sierpnia 2013 r, sygn. akt   , oddalił odwołanie Skarżącego od powyższej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd stwierdził bowiem, że, wobec treści art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, okres pracy S   R. w gospodarstwie rolnym w latach 1980-1998 nie może zostać uwzględniony przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Z ustaleń Sądu Okręgowego w P   wynika, że w okresie od dnia   października 1971 r. do dnia   czerwca 1978 r. S   R. wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Następnie, w okresie od dnia   września 1978 r. do dnia   lipca 1990 r. Skarżący pozostawał w stosunku pracy, w ramach którego od dnia   października 1978 r. do dnia   października 1989 r. również wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Okresy te zostały zaliczone do okresów, od których zależy prawo Skarżącego do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej.

S   R. udokumentował także okresy pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w okresach: od dnia   kwietnia do dnia   lipca 1969 r., od dnia   stycznia do dnia   kwietnia 1970 r., od dnia   czerwca do dnia   lipca 1971 r., od dnia   do dnia   października 1971 r. i od dnia   lipca do dnia   września 1978 r. Okresy te, z wyjątkiem ostatniego (z uwagi na brak potwierdzenia opłacenia składek), zostały zaliczone przez ZUS do okresów uzupełniających okresy składkowe, wymagane dla uzyskania prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Z zaświadczenia wydanego przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w dniu   marca 2013 r. wynika zaś, że S   R. od dnia stycznia 1981 r. do dnia   grudnia 1988 r. podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu i opłacał należne składki.

Sąd Apelacyjny w R   , wyrokiem z dnia   lutego 2014 r., sygn. akt   , oddalił apelację S   R. od wyroku Sądu Okręgowego w P

Sąd Apelacyjny stwierdził, że S   R. nie spełnił wszystkich wymagań art. 184 ustawy emerytalnej dla uzyskania emerytury w obniżonym wieku. Na dzień 1 stycznia 1999 r. Skarżący legitymował się wprawdzie co najmniej piętnastoletnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, osiągnął wiek wynoszący 60 lat oraz nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego, lecz nie posiadał co najmniej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Do wymaganego ogólnego stażu ubezpieczeniowego nie podlega bowiem zaliczeniu sporny okres pracy w gospodarstwie rolnym od grudnia 1980 r. do końca 1998 r.

Sąd Apelacyjny w R   podkreślił, iż, w świetle przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, obowiązującej od dnia 1 stycznia 1991 r., ubezpieczeniu rolniczemu podlegają jedynie osoby wymienione w jej art. 7 i art. 16, jeżeli nie podlegają w tym czasie innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie mają ustalonego prawa do renty lub emerytury albo nie mają ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, które to prawa zostały zdefiniowane w art. 6 pkt 10c u.u.s.r. Okres pracy w gospodarstwie rolnym od dnia 1 stycznia 1991 r. nie może być więc uwzględniony w ogólnym stażu pracy, gdyż S   R. pobierał wówczas okresową rentę inwalidzką.

Okres pracy w gospodarstwie rolnym w czasie pobierania renty od dnia   lipca 1990 r. do dnia   grudnia 1990 r. nie może zostać natomiast uwzględniony jako uzupełniający okresy składkowe z tego powodu, że Skarżący nie opłacał wówczas składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne.

Jeśli chodzi zaś o okres rolniczego ubezpieczenia społecznego S R. od dnia stycznia 1981 r. do dnia grudnia 1988 r., to zbiega się on w czasie z okresem ubezpieczenia Skarżącego z tytułu stosunku pracy. Zatem, ten okres rolniczego ubezpieczenia społecznego może zostać uwzględniony w wysokości emerytury (art. 56 ust. 4 ustawy emerytalnej), nie zaś w okresie uprawniającym do nabycia świadczenia. Zgodnie bowiem z art. 11 ustawy emerytalnej, w razie zbiegu w czasie okresów ubezpieczenia przy ustalaniu prawa do świadczeń uwzględnia się okres korzystniejszy.

Zdaniem Skarżącego, naruszenie prawa do zabezpieczenia społecznego przez zakwestionowane przepisy wyraża się w tym, że okres uiszczania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne „nie jest uwzględniany przy określaniu wymiaru emerytury”, oraz w tym, że przepisy te powodują „utrata uzyskania odpowiednich okresów składkowych w celu skorzystania z uprawnień do przejścia na emeryturę” (str. 5 skargi), z uwagi na to, że nie przewidują możliwości opłacania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne przez rolnika, który pobiera świadczenie rentowe z innego tytułu ubezpieczeniowego.

W ocenie Skarżącego, kwestionowane przepisy są niezgodne również z art. 30 Konstytucji, z tego powodu, że „dla oceny systemu emerytalnego duży wpływ ma zasada nienaruszalności godności człowieka, gdyż można przyjąć, że niewłaściwa regulacja ubezpieczeń emerytalnych, wpływając na poziom życia emerytów i obniżając go poniżej standardów gwarantujących zachowanie życia godnego w danym społeczeństwie, narusza ich godność” (str. 2 skargi).

Z kolei, niezgodności zakwestionowanych przepisów z art. 32 Konstytucji Skarżący upatruje w tym, że sytuacja prawna rolników co do możliwości opłacania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne została zróżnicowana na podstawie kryterium pobierania renty z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W rezultacie, na podstawie tego kryterium, rolnicy zostali potraktowani w różny sposób w zakresie uzyskania prawa do emerytury.

Zdaniem Skarżącego, kwestionowane rozwiązania są sprzeczne z wywodzonymi z art. 2 Konstytucji zasadami: *lex retro non agit*, zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz bezpieczeństwa prawnego. Zarzutów tych S R. jednak nie uzasadnił.

Rozważenia wymaga dopuszczalność konstytucyjnej kontroli art. 184 ust.1 w zw. z art. 32 ust. 1 i 2 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej i w zw. z art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną S R. W świetle bowiem utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, w każdym stadium postępowania istnieje obowiązek badania, czy nie zachodzą ujemne przesłanki, skutkujące obligatoryjnym umorzeniem postępowania.

Zakwestionowany przez S R. art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej ma następujące brzmienie:

„Ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.”.

Przepis ten zamieszczony jest w Dziale X zatytułowanym „Przepisy zmieniające, przejściowe i końcowe”, w Rozdziale 2 zatytułowanym „Przepisy przejściowe” ustawy emerytalnej.

Art. 184 ustawy emerytalnej, jako przepis przejściowy, zapewnia zatem realizację prawa do emerytury w obniżonym wieku, po osiągnięciu tego wieku, na dotychczasowych zasadach ubezpieczonemu, który na dzień 1 stycznia 1999 r., tj. dzień wejścia w życie ustawy emerytalnej, spełniał warunki

posiadania stażu ubezpieczeniowego, przewidziane w przepisach dotychczasowych [tj. przewidzianych dla pracowników w § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.)].

Art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej poddany został przez Skarżącego konstytucyjnej kontroli w związku z art. 32 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej i w związku z art. 16 ust. 3 u.u.s.r.

Przepisy art. 32 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej mają następujące brzmienie:

- „1. Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2 i 3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 ust. 2 i 3. (...)
2. Dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.”.

Art. 32 ustawy emerytalnej w ustępie pierwszym przewiduje więc, że pracownicy urodzeni przed 1949 r. i wykonujący pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nabywają prawo do emerytury po osiągnięciu niższego wieku emerytalnego niż powszechny, przewidziany dla ubezpieczonych urodzonych przed 1949 r. (art. 27 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej), w ustępie drugim zaś definiuje pojęcie „pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach”.

Z kolei, art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, poddany kontroli jako przepis związkowy dla art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, stanowi:

„1. Przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:

- 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,”.

Zatem, zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, okresy podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, za które została opłacona składka, na potrzeby ustalenia prawa do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych oraz, stosownie do art. 56 tej ustawy, wysokości tego świadczenia są traktowane jako okresy składkowe, jeżeli za okresy te została opłacona składka na rolnicze ubezpieczenie społeczne.

Art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników stanowi zaś:

„Przepisów ust. 1 oraz ust. 2 pkt 1 i 2 nie stosuje się do osoby, która podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury lub renty, lub ma ustalone prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.”.

Przepis ten wyłącza możliwość podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu przez rolnika spełniającego wymagania do objęcia rolniczym ubezpieczeniem społecznym na mocy ustawy lub na wniosek wówczas, gdy rolnik ten podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub gdy ma on ustalone prawo do emerytury lub renty lub do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem rolniczej renty okresowej z tytułu niezdolności do pracy.

Ustępy pierwszy i drugi art. 16 u.u.s.r. określają bowiem krąg osób podlegających rolniczemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy oraz krąg osób polegających temu ubezpieczeniu na wniosek.

Przepisy te obecnie mają następujące brzmienie:

„Art. 16. 1. Ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny;
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1;
- 3) osoba pobierająca rentę strukturalną współfinansowaną ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich;
- 4) małżonek osoby, o której mowa w pkt 3, jeżeli renta strukturalna współfinansowana ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej lub ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich wypłacana jest ze zwiększeniem na tego małżonka.

2. Ubezpieczeniem emerytalno-rentowym na wniosek obejmuje się:

- 1) innego rolnika lub domownika, który podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu w pełnym zakresie, jeżeli złożono wniosek o objęcie go ubezpieczeniem emerytalno-rentowym;
- 2) osobę, która podlegała ubezpieczeniu jako rolnik i zaprzestała prowadzenia działalności rolniczej, nie nabywając prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia, jeżeli podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 12 lat i 6 miesięcy;
- 3) osobę pobierającą rentę rolniczą z tytułu niezdolności do pracy jako rentę okresową.”.

Omówione wyżej przepisy S R. poddał konstytucyjnej kontroli w dwóch zakresach, a mianowicie: 1) w zakresie, w jakim przepisy te pozbawiają

rolnika, pobierającego rentę z tytułu częściowej okresowej niezdolności do pracy, możliwości opłacania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne, a przez to możliwości zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym w latach 1980-1998 do okresów ubezpieczenia, od których zależy prawo do emerytury w obniżonym wieku, oraz 2) w zakresie, w jakim „pozwalają na przyjęcie, że sam fakt pobierania renty (...) wyklucza takie osoby z możliwości, chociażby dobrowolnego, opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników i pozbawia je możliwości uzyskania emerytury z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego lub doliczenia tego okresu do wieku emerytalnego”.

Szczegółowa analiza lakonicznego uzasadnienia skargi konstytucyjnej S R. zdaje się wskazywać, iż niekonstytucyjności zakwestionowanych przepisów Skarżący upatruje, prawdopodobnie, przede wszystkim w tym, że: 1) okres opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników w przypadku tzw. podwójnego ubezpieczenia nie jest uwzględniany jako okres uzupełniający okresy składkowe przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej oraz 2) przepisy te uniemożliwiają rolnikowi pobierającemu rentę okresową z tytułu czasowej niezdolności do pracy opłacanie składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne i, tym samym, uwzględnienie pracy w gospodarstwie rolnym w okresie pobierania tego świadczenia przy ustalaniu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej oraz, jak się wydaje, emerytury z rolniczego ubezpieczenia społecznego (wskazanej w *petitum* skargi w drugim zakresie zaskarżenia „emerytury z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego”).

Dla oceny dopuszczalności konstytucyjnej kontroli zakwestionowanych przepisów, w opisanych wyżej zakresach, w trybie skargi konstytucyjnej S R. zasadnicze znaczenie ma ustalenie, czy skarga ta spełnia konstytucyjne i ustawowe wymagania dla uruchomienia konkretnej kontroli

przepisów prawa w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w tym trybie.

Skarga konstytucyjna jest bowiem nadzwyczajnym środkiem ochrony konstytucyjnych praw, wolności lub obowiązków, inicjującym konkretną kontrolę norm prawnych.

Zainicjowanie postępowania skargą konstytucyjną warunkowane jest spełnieniem przesłanek określonych w art. 79 ust. 1 Konstytucji, doprecyzowanych ustawą o Trybunale Konstytucyjnym.

W świetle art. 79 Konstytucji, jedynym dopuszczalnym przedmiotem skargi konstytucyjnej może być unormowanie wykazujące dwojaką kwalifikację: 1) stanowiło ono podstawę ostatecznego orzeczenia o prawach lub wolnościach podmiotu występującego ze skargą konstytucyjną oraz 2) w normatywnej treści przepisu tkwiła przyczyna niedozwolonej ingerencji w sferę konstytucyjnych praw lub wolności bądź obowiązków podmiotu występującego ze skargą konstytucyjną.

Jak podkreślił bowiem Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 22 listopada 2005 r. w sprawie o sygn. SK 8/05, „zasadnicze znaczenie ma wymaganie, aby na podstawie kwestionowanego w skardze przepisu zapadło ostateczne orzeczenie naruszające konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego. W odróżnieniu od wniosków kierowanych przez podmioty wymienione w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, skarga nie jest środkiem uruchamiania tzw. kontroli abstrakcyjnej, a więc realizowanej w oderwaniu od płaszczyzny stosowania kwestionowanych przepisów. W konsekwencji skarżący może uczynić przedmiotem zaskarżenia wyłącznie przepisy zastosowane w jego sprawie, które legły u podstaw ostatecznego jej rozstrzygnięcia przez sąd lub organ administracji publicznej. Warunek ten spełniony jest wówczas, gdy kwestionowany w skardze akt normatywny determinuje w sensie normatywnym treść orzeczenia przyjętego za podstawę skargi w tym jego aspekcie, w którym

skarżący upatruje naruszenia przysługujących mu praw lub wolności o charakterze konstytucyjnym” [OTK ZU(A) z 2005 r. Nr 10, poz. 117].

Przedmiotem postępowania sądowego w sprawie Skarżącego była decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, odmawiająca ustalenia prawa S R. do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej wyłącznie z tego powodu, że Skarżący nie spełnił warunku legitymowania się na dzień 1 stycznia 1999 r. ogólnym okresem ubezpieczeniowym (tj. okresami składkowymi, nieskładkowymi i uzupełniającymi) co najmniej 25 lat (art. 184 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej).

Także Sąd Apelacyjny w R w wyroku, jaki zapadł w sprawie S R. w dniu lutego 2014 r., podkreślił, iż „niekwestionowanym w sprawie pozostawało, że S R. posiada wymagany staż pracy w szczególnych warunkach, osiągnął wiek sześćdziesięciu lat życia oraz nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego. Spornym pozostawało natomiast, czy posiada on wymagany ustawą co najmniej dwudziestopięcioletni okres ubezpieczenia”.

Przedmiotem ostatecznego rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w R , z którym Skarżący wiąże naruszenie praw konstytucyjnych, nie był więc problem związany ze spełnieniem przez S R. wymagania osiągnięcia wieku emerytalnego, uprawniającego do uzyskania emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, ani też problem spełnienia przez Skarżącego przesłanki posiadania wymaganego stażu pracy w szczególnych warunkach.

Przepisy art. 184 ust. 1 pkt 1 oraz art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej, dotyczące niższego wieku emerytalnego, oraz art. 32 ust. 2 tej ustawy, definiujący pojęcie „pracownik zatrudniony w szczególnych warunkach”, nie stanowiły zatem podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy S R. przez Sąd Apelacyjny w R

Z tego względu, postępowanie w zakresie kontroli art. 184 ust. 1 pkt 1 oraz art. 32 ust. 1 i ust. 2 ustawy emerytalnej (jako przepisu związkowego dla art. 184 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej), na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2016 r., podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

Niekonstytucyjność art. 184 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w zw. z art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zdaniem S R., wyraża się w tym, że norma wywodzona z tych przepisów uniemożliwia osobom pobierającym rentę z tytułu częściowej okresowej niezdolności do pracy i prowadzącym jednocześnie gospodarstwo rolne choćby dobrowolne opłacanie składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne, a tym samym zaliczenie do okresu składkowego, od którego zależy prawo do emerytury, całego okresu prowadzenia przez Skarżącego gospodarstwa rolnego w latach 1980-1998. Naruszenia wskazanych norm konstytucyjnych Skarżący upatruje także w tym, że okres opłacania przez Niego w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne nie jest uwzględniany w wymiarze emerytury (str. 5 skargi).

Należy zatem zauważyć, iż ze stanu faktycznego sprawy S R., przedstawionego przez Sąd Okręgowy w P w wyroku z dnia sierpnia 2013 r., wynika, że Skarżący podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu od dnia stycznia 1981 r. do dnia grudnia 1988 r. i w okresie tym opłacał składki na to ubezpieczenie. Niezależnie od tego S R. od dnia października 1971 r. do dnia czerwca 1978 r. i od dnia września 1978 r. do dnia lipca 1990 r. pozostawał w stosunku pracy.

Zatem, przez część wskazanego przez Skarżącego okresu, obejmującego lata 1981-1988, S R. podlegał tzw. podwójnemu ubezpieczeniu.

Na marginesie nadmienić w tym miejscu należy, iż skoro wyłączenie Skarżącego z rolniczego ubezpieczenia społecznego nastąpiło z dniem

stycznia 1989 r., to miało ono związek z wejściem w życie ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz. U. z 1989 r., Nr 10, poz. 53) i nastąpiło w czasie, gdy Skarżący pozostawał w stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy. Na mocy tej ustawy zmieniony bowiem został art. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 24, poz. 133 ze zm.) w ten sposób, że obowiązkowemu ubezpieczeniu nie podlegały, m. in., osoby będące pracownikami zatrudnionymi w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo objęte innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym oraz osoby mające ustalone prawo do emerytury lub renty.

Niezaliczenie okresu podlegania przez Skarżącego rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu w latach 1981-1988 do okresów uzupełniających wymagany okres ubezpieczenia, od którego zależy prawo Skarżącego do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, nie jest jednak skutkiem rozwiązań przyjętych w przepisach zakwestionowanych skargą konstytucyjną S R., lecz regulacji zawartej w art. 11 ustawy emerytalnej, dotyczącej zbiegu okresów ubezpieczenia, w tym rolniczego ubezpieczenia społecznego, z tytułu którego opłacone zostały składki, z ubezpieczeniem pracowniczym.

Zgodnie bowiem z art. 11 ustawy emerytalnej,

„[j]eżeli okresy, o których mowa w art. 6, 7 i 10, zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy”.

Art. 11 ustawy emerytalnej wyłącza zatem możliwość sumowania zbiegających się w czasie okresów składkowych, nieskładkowych i uzupełniających.

Ten przepis stanowił więc podstawę prawną nieuwzględnienia przez Sąd Apelacyjny w R   okresie opłacania przez Skarżącego składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne w latach 1981-1988 [nawet w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresu ubezpieczenia, wymaganego do ustalenia prawa do emerytury, jak przewidywał to obowiązujący przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej art. 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.)] jako okresu uzupełniającego okresy składkowe na potrzeby ustalenia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Art. 11 ustawy emerytalnej Skarżący nie poddał jednak kontroli Trybunału Konstytucyjnego.

Z tego też względu przedstawiony problem konstytucyjności rozwiązania ustawowego, polegającego na nieuzupełnianiu wymaganych okresów składkowych o okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego przed 1988 r., w czasie których opłacane były składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne, na potrzeby ustalenia prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, nie może podlegać ocenie w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną S   R.

W tym zakresie bowiem zarzuty skierowane zostały pod adresem niewłaściwych przepisów.

Podnoszona natomiast przez Skarżącego kwestia nieuwzględnienia w wymiarze emerytury okresów opłacania przez Niego składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne przed 1989 r. nie może stanowić przedmiotu niniejszego postępowania.

Ostateczne rozstrzygnięcie sprawy S   R. przez Sąd Apelacyjny w R   nie dotyczyło bowiem wysokości świadczenia emerytalnego, lecz uprawnienia do jego uzyskania.

Niezależnie od tego zauważyć należy, iż zakwestionowane skargą konstytucyjną przepisy nie regulują wpływu okresów opłacania składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne na wysokość emerytury z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych. Kwestię tę rozstrzyga art. 56 ustawy emerytalnej.

W tych zakresach zatem, na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2016 r., postępowanie także podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

Rozważenia również wymaga dopuszczalność kontroli w niniejszym postępowaniu art. 184 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w zw. z art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie, w jakim pozbawia rolnika pobierającego rentę okresową możliwości płacenia składek na rolnicze ubezpieczenie społeczne, a przez to uniemożliwia uwzględnienie okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego w czasie pobierania tego świadczenia przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym jako okresu uzupełniającego okres składkowy.

Zarówno z zakresu zaskarżenia przez Skarżącego kwestionowanych przepisów ustawowych, jak i z treści uzasadnienia skargi konstytucyjnej wynika, że problem przedstawiony przez Skarżącego, w istocie, dotyczy art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, gdyż to ten przepis uniemożliwia rolnikom mającym ustalone prawo do świadczeń emerytalno-rentowych przystąpienie do rolniczego ubezpieczenia społecznego.

Ustalenia zatem wymaga, czy art. 16 ust. 3 u.u.s.r. stanowił podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy S R. przez Sąd Apelacyjny w R

Sprawa ta, co należy przypomnieć, dotyczyła odmowy przyznania Skarżącemu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej

przed 1999 r. (art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej). Przedmiotem tego postępowania nie był natomiast wskazywany przez Skarżącego problem „emerytury z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego”.

Jednym z warunków nabycia prawa do wspomnianej emerytury w obniżonym wieku jest spełnienie wymagania legitymowania się na dzień 1 stycznia 1999 r. okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym dla mężczyzny co najmniej 25 lat (art. 184 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej).

Sąd drugiej instancji, oddalając apelację Skarżącego od wyroku Sądu Okręgowego w P , dokonał zatem weryfikacji, czy spełniony został warunek osiągnięcia przez S R. na dzień 1 stycznia 1999 r. co najmniej 25 lat okresów składkowych i okresów nieskładkowych, a zatem także, czy Skarżący w okresie prowadzenia gospodarstwa rolnego w latach 1989-1998 opłacał składki na rolnicze ubezpieczenie społeczne, w celu ustalenia, czy okres ten, choćby w części przypadającej w latach 1990-1998, można zaliczyć do okresu uzupełniającego okresy składkowe na potrzeby przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Sąd nie rozstrzygał jednak o tym, czy Skarżący, w przeszłości, podlegał rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu i czy ciążył na nim obowiązek opłacenia składek należnych na to ubezpieczenie, gdyż przedmiotem tego postępowania nie była decyzja w sprawie obowiązkowego lub dobrowolnego podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu i ewentualnego obowiązku opłacenia zaległych składek.

Art. 16 ust. 3 u.u.s.r. nie stanowił zatem podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy S R.

Przepis ten został wprawdzie powołany przez Sąd Apelacyjny w R w uzasadnieniu wyroku, lecz w celu wyjaśnienia metody ustalania okresów uzupełniających okresy składkowe, w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, jakie przebył S R. przed 1999 r., na potrzeby

ustalenia prawa Skarżącego do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej.

Art. 16 ust. 3 u.u.s.r., jako przepis związkowy dla art. 184 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, nie może zatem podlegać kontroli w trybie skargi konstytucyjnej S R.

W tej sytuacji, skoro Skarżący nie kwestionuje ani wymagania art. 184 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej legitymowania się 25 latami okresów składkowych i nieskładkowych (art. 27 ustawy emerytalnej) dla nabycia przez mężczyznę prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, ani też warunku uwzględnienia okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego w okresach składkowych – to jest podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz opłacania składek na to ubezpieczenie (art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej) – to również w tym zakresie, na podstawie art. 83 ust. 1 w związku z art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2016 r., postępowanie podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

Z powyższych względów, przedstawiam stanowisko jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego